

Tóth Árpád Esti sugárkoszorú című versének elemése (érettségi dolgozat)

Előttünk már hamvasság vált az út
És árnyak teste zuhant át a parkon,
De még finom, halk sugárkoszorút
Font hajad sötét lombjába az alkony:
Halvány, szelíd és komoly ragyogást,
Mely már alig volt fények földi mása,
S félig illattá s csenddé szűrte át
A dolgok esti lélekvándorlása.

Illattá s csenddé. Titkok illata
Fénylett hajadban s béke égi csendje,
És jó volt élni, mint ahogy soha,
S a fényt szemem beitta a szívembe:
Nem tudtam többé, hogy te vagy-e te,
Vagy áldott csipkebokor drága tested,
Melyben egy isten szállt a földre le
S lombjából felém az ő lelke reszket?

Igézve álltam, soká, csöndesen,
És percek mentek, ezredévek jöttek, -
Egyszerre csak megfogtad a kezem,
S alélt pilláim lassan felvetődtek,
És éreztem: szívembe visszatér,
És zuhogó, mély zenével ered meg,
Mint zsibbadt erek útjain a vér,
A földi érzés: mennyire szeretlek!

* * *

Az impresszió varázsát, a pillanat élményének kozmikusságát ábrázolni évszázadok óta kihívást jelentett a költők számára. A reneszánsz eszmeiségét követő alkotókon, a barokk pompáját dicsőítő költőkön és a XIX. század irodalmárain át az impresszionizmus értékrendszerét magukénak érző írókig sokan, sokféleképpen öntötték versbe, prózai műbe egyetlen pillanatnyi benyomásukat.

A XX. századi magyar költészet talán legkiemelkedőbb költője Tóth Árpád. Verseiben a másodpercnyi élmény megannyi érzéket összefogó szinesztézikus képekkel kozmikus értéket, a természet és a lélek között kapcsolatot teremtő tartalmat nyer.

Az Esti sugárkoszorú című verse egyike a legteljesebb mértékben kiforrott impresszionista költeményeinek. Csodálatos egyszerűséggel, pompával kapcsolódik a természet, a lenyugvó nap keltette fényjelenség a lelki tájjal, a kedves iránt érzett szerelemmel. Az esti séta, a szerelmes közelsége mind előhívói lehettek e pillanatnyi látomásnak.

Az út — amely az emberi élet, a meghatározó érzelmek: a szerelem, a kétségbeesés, a gyász végigjárásának ősidőktől fogva jelen lévő metaforája, toposza — hamvassága puha, bársonyos tapintású, friss, érintetlen gyümölcsöt juttathat eszünkbe, amin tükröződik a fény, és sokezer gyémántként ragyog az alkony egyre gyengülő világában. Már a következő sorban felfedezhetjük a vers egyik legfontosabb szerkesztési elvét. A hamvas út lassú, szinte moz-

dulatlan képe után „árnyak teste zuhant át a parkon” gyors, hirtelen mozgással. Az ellentétek jelen vannak a hanghatásokban, de a színekben is. Az egymást kiegészítő érzékek szinesztézia-láncolata az egész verset áthatja.

A fennálló idillt még az „árnyak teste” sem zavarja meg, hiszen légiességével, megfoghatatlanságával elillan, eloszlik az állandóságot vigyázó fák, bokrok között. A fény, mielőtt újból átadná helyét az éjszaka sötétjének, követve a napszakok végtelen váltakozásának örök harmóniáját, „még finom, halk sugárkoszorút font” a kedves haja köré. A sugárkoszorú a tisztaság, az érintetlenség szimbóluma, a szentek isteni kijelölése. A szerelmes haját panteisztikus metaforával lombhoz hasonlítja, továbbgondolva, felfedezve az egytagú metaforát, a szerelmes a természet szépségeivel való tökéletes azonosulásként faként jelenik meg. Fa, amely az ősi mitológiákban életfaként a termékenység, az újjászületés szimbóluma, védelmet, otthont nyújt sok-sok élő számára.

Az újjászületést, a megújhódást juttatja eszünkbe a természet napi körforgását szimbolizáló lélekvándorlás is. A szinesztésia itt szinte már „tapintható”, amint a fényt „illattá s csenddé” változtatja a pillanat, a való világ egésze megújul, átértékelődik, az addig egyértelmű jelemségek, érzések bizonytalanná, esetlegessé válnak: „Nem tudom többé, hogy te vagy-e te”. Ez felfedezhető az „árnyak teste” metonímiában is: a rész (az árnyék) és az egész (a test) szerepe felcserélődik. Az isteni megnyilatkoztatásként értékelhető sugárkoszorúval s a természet egységéből adódó harmóniával kapcsolódik össze a „béke égi csendje”. A vers íródásakor, 1923-ban az emberiség már megélt egy világháborút, s a béke értéke átértékelődött, új tartalmat nyert.

A fény megtörik az úton, a növényeken, a hatmatcseppeken, és sokféle, mégis harmonikus színt alakít ki. A sugárkoszorú aranyja, a fák üde zöldje, az ég légies kékje mind a harmónia összetevői. A kedvest „áldott csipkebokor”-ként látja, ami egyértelművé teszi isteni mivoltát. A látomás Isten megnyilatkozásával tetőzik be, az addigi lassú, könnyed mozgások is megállnak, Helyüket átveszi az igézet. Az idő értelmét veszti, Bergson filozófiáját követve az objektív, a külvilág érzékelt idő, és a szubjektív, a lélek állapota szerint gyorsuló-lassuló idő eltávolodik egymástól. A víziót a kedves érintése szakítja meg. Azonban az érzékelés még mindig nem nyerte vissza teljes sebességét: a szerelmes „Egyszer csak” érinti meg, mire ő a pillanat varázsától igézetten csak lassan, a harmóniát csak kényszerűségből elengedve jut vissza a valóságba. „S alélt pilláim lassan felvetődtek”, szemeit kinyitja, a külső világ és a lelki táj kapcsolata újra intenzívvé válik. De a pillanat élménye nem veszik el örökre, hiszen az impresszió a való világból: a természetből, a szerelemből gyökerezett. A harmónia továbbélését, talán még erőteljesebbé válását a zene metaforájával érzékelteti. A zene, mint a művészetek egy másik ága forrásként tör elő, és zuhogó patakként indul útjára, hogy a lelkeknek visszaadja a pillanat szépségét.

Az utolsó sor a költő mély humanizmusáról tanuskodik. A szerelem földi érzés, amit erősíthet a természet harmóniájával, a béke csendjével való azonosulás. Az út metafora most az ereket jelképezi, amikben a kedves érintésére indul meg a vér, az újjászületést, az örök körforgást folytatva.

Csakúgy, mint ősszel, este is meghal egy kicsit a természet, de reggel újraébred. Ily módon a másodpercek alatt átélt jelenségek, történések is összekapcsolódnak a végtelennek tűnő földi élettel. A rész csak időtartamában tér el az egésztől, történéseiben nem. Mint a hópehely, amelyet bármekkorára nagyítunk, mindig ugyanolyan marad.

Molnár Csaba